

Urszula Puckalanka

Mapy Polski z XVI wieku w zbiorach Biblioteki Głównej UAM : materiały do katalogu zbiorów kartograficznych

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
Biblioteka 3/45, 115-168

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Urszula Puckalanka

MAPY POLSKI Z XVI WIEKU W ZBIORACH
BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ UAM

Materiały do katalogu zbiorów kartograficznych

Wstęp

W ostatnich czasach wzrosło w Polsce znacznie zainteresowanie się bibliotecznymi zbiorami kartograficznymi. W wielu większych bibliotekach szereg posunięć wewnętrzno-organizacyjnych, polegających m.in. na wydzieleniu map i atlasów z ogólnych zbiorów bibliotecznych i utworzeniu osobnych oddziałów lub referatów kartograficznych, w dużej mierze ułatwiło prace porządkowe oraz katalogowe¹. Ważnym krokiem do ujednoczenia prac nad bibliotecznymi zbiorami kartograficznymi stała się zaprowadzona od 1954 r. przez Instytut Geografii PAN centralna rejestracja materiałów kartograficznych. W pracach Pracowni Centralnego Katalogu Kartograficznego uczestniczą 24 większe biblioteki polskie, w tym również Biblioteka Główna UAM. Jednym z przejawów wzmożonych prac porządkowych jest szereg publikacji, dotyczących zbiorów poszczególnych bibliotek². Prace te pozwalają na zorientowanie się w dziejach zbiorów kartograficznych danej biblioteki lub ujmują w formie katalogu całość lub wybrany dział materiałów kartograficznych, poprzedzając go wstępem o historii zbiorów.

Biblioteka Główna UAM posiada w swych zbiorach kartograficznych wiele cennych materiałów zabytkowych i góruje obecnie pod względem ilościowym i jakościowym nad zbiorami z tej dziedziny innych bibliotek poznańskich⁴. Przy pracach porządkowych i opracowywaniu zwrócone uwagę przede wszystkim na materiały dotyczące Polski i Wielkopolski. Chcąc umożliwić zainteresowanym zorientowanie się w treści naszych zbiorów, pragniemy ogłaszać wykazy zabytkowych map Polski z XVI-XVIII wieku, jako materiały do katalogu zbiorów kartograficznych naszej Biblioteki.

W pierwszej kolejności przystąpiono do opracowania wykazu map Polski z XVI wieku. W wykazie tym starano się uwzględnić wszystkie XVI-wieczne mapy Polski zawarte w starych drukach i w atlasach /sensu stricto/, a także luźne gezmepiarze, wyjęte ongiś z tych dzieł. W tym celu przepracowano m.in. szereg dzieł geograficznych objętych zbiorami Oddziału Starych Druków, jak np. "Geografie" Ptolemeusza, "Kroniki" Schedla, "Kosmografie" Münstefa, Hontera, czy wreszcie polityczno-geograficzne opisy Polski Kromera⁵. Z atlasów sensu stricto uwzględniono atlasy Orteliusza. Cały zebrany materiał rozsegregowano na dwa działy rzeczowe: 1. mapy ogólne ziem dawnej Polski i 2. mapy szczegółowe ziem dawnej Polski⁶. Mając na względzie historyczny rozwój ziem Polski, działy te obejmują na wschodzie ziemie Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego, a na zachodzie tereny sięgające po Odrę i Nysę Łużycką⁷. Materiały działu pierwszego ułożono w porządku chronologicznym, natomiast w dziale drugim najpierw zastosowa-

no podział na dzielnice Polski lub kraje z nią połączone w porządku alfabetycznym ich nazw, dalej zaś w obrębie danej nazwy zastosowane znów układ chronologiczny. W opisach map starano się podać następujące szczegóły:

1. skrócony odpis tytułu mapy z autorem, miejscem i rokiem wydania,
2. sposób wykonania mapy i wielkość /ewentualnie skalę/,
3. skrócony tytuł dzieła /z adresem wydawniczym/, w którym znajduje się dana mapa z podaniem karty lub strony przez nią zajmowanej,
4. z kolei notkę bibliograficzną, w której podano głównie bibliografię lub polski katalog /ewentualnie dzieło/ opisujące dany egzemplarz; tylko w nielicznych wypadkach podano wydawnictwo obce, zamieszczające dany obiekt,
5. sygnaturę.

Do głównej części wykazu, ujętej w wyżej wskazany sposób, dodano dwa skorewidze alfabetyczne:

1. skorewidz osobowy /autorów, wydawców, ewentualnie sztycharzy, rytowników/ i
2. skorewidz dzieł geograficznych i atlasów uwzględnionych w wykazie.

W zestawieniu literatury przedmiotu starano się podać najważniejsze prace z zakresu historii kartografii Polski XVI wieku oraz bibliografie i katalogi kartograficzne, uzupełniając spis kilku dziełami ogólnymi.

Dla ułatwienia pełniejszego wykorzystania naszego wykazu ułożonego chronologicznie, pragniemy /na podstawie dotychczasowych opracowań/ dodać parę uwag, objaśniających

stosunek wzajemny map - wskazać pewne typy filiacyjne^x.

Jednym z fundamentów kartografii ziem polskich w początkach XVI wieku była znana mapa Europy Środkowej uczonego kardynała niemieckiego Mikołaja z Kuzy /zm.1464/, któremu najprawdopodobniej nasz znakomity historyk i geograf Jan Długosz dostarczył materiałów dotyczących obszarów ówczesnej Polski. Dwie redakcje tej mapy: rękopiśmienne /typ.A/ Henryka Martellusa i sztychowana /typ.B/ Mikołaja Germanusa służyły w pierwszej połowie XVI wieku za podstawę wielu opracowaniom kartograficznym Europy Środkowej, a ze względu na rolę, jaką mapa nosząca nazwisko Kuzańczyka odegrała w dziejach kartografii Polski, nazywają ją historycy kartografii najstarszą kartą geograficzną ziem polskich⁸. Zamieszczona na początku wykazu mapa Europy Środkowej/1/⁹ norymberskiego lekarza Hieronima Münzera /w Hartmanna Schedla "Liber chronicarum", wyd. w Norymberdze w 1493r./ jest jedną z przeróbek /typ.A/ pracy Mikołaja z Kuzy. Data wydania tej mapy wychodzi nieco poza zakres czasowy zaznaczony w tytule, cofając się niewiele w wiek XV. Reprezentuje ona najstarszy w naszych zbiorach egzemplarz "nowożytnej" mapy ziem polskich. Druga mapa Münzera /2/, również wykonana w grubym drzeworycie /w skali około 1:5 100 000/, jest zamieszczona w późniejszym przedruku niemieckim "Kroniki" Schedla z Augs-

x/ Poczujęm się do miłego obowiązku podziękować Panom Profesorom Dr. Bolesławowi Olszewiczowi, Dr. Augustowi Zierhofferowi oraz Pani Dr Anieli Drozdowskiej za udzielenie mi wielu cennych rad i wskazówek oraz udostępnienie potrzebnych materiałów.

burga z 1500r. Obydwie mapy wykazują oprócz drobnych zmian na terenie krajów północnych /wziętych m.in. z opracowań Cl.Swarta i z ulmskiego wydania Ptolemeusza z 1482r./, wyraźne ślady wykorzystania przez autora materiałów Mikołaja z Kuzy¹⁰.

Na pracach Kuzańczyka wzorowane są również następujące mapy wykazu:

Tabula moderna Sarmatie Eyr. sive Hungarie, Polonie... ze strasburskiego wydania "Geografii" Ptolemeusza z 1520r./3/.

Tabula noua Poloniae, Vngariae & Russiae - z "Geografii" Ptolemeusza M.Serveta /Lyon-Vienne 1541/ 15/.

Tabula moderna Poloniae, Ungariae, Bœmiæ... Antoniego Salamanki wyd.rzymskie z 1548r. /6/.

Te przeróbki Kuzańczyka łączy jedna wspólna cecha, a mianowicie każda wykazuje udział w ich opracowaniu naszego znakomitego humanisty krakowskiego - ojca polskiej kartografii - Bernarda Wapowskiego /zm.1535/. Pierwsze ślady zainteresowania się Wapowskiego kartografią ziem polskich znajdujemy na - znanej z rzymskich wydań "Geografii" Ptolemeusza z 1507 i 1508r. - "nowej" mapie "Polski, Węgier, Czech, Niemiec, Rusi i Litwy". W czasie swego pobytu w Rzymie /1506/pomagał Wapowski Markowi Beneventano przy opracowywaniu wyżej wymienioncj mapy. Beneventano oparł ją, jak wspomniano, na pracy Kuzańczyka, a Wapowski "wprowadził do niej wiele poprawek i uzupełnień, dodał też sporo nazw miast i miasteczek polskich, nie zapominając o rodzimych Radochonicach i o gnieździe rodzinnym - Wapowi-

cach. Obie te drobne miejscowości figurowały dzięki temu na mapach XVI wieku, które się na *Tabula moderna Poloniae, Hungariae epary*"¹¹.

Całkowitą zależność od mapy M. Beneventano wykazuje /należąca obecnie do wielkich rzadkości/ mapa o tym samym tytule (6), ryta w miedzi i wydana w Rzymie przez Antoniego Salamanę w 1548r.¹² Podobna zależność widoczna jest na /powtórzonej ze strasburskiego wydania "Geografii" Ptolemeusza z 1513r./ mapie (3), opracowanej przez Marcina Waldseemüllera i dołączonej do nowego wydania tejże "Geografii" w 1520r.

Obydwie mapy, (6) i (3), wykazują wymienione powyżej poprawki i uzupełnienia Wapowskiego, lecz posiadają również pozostawione przez niego na obszarze ówczesnej Polski i Litwy błędy map Mikołaja z Kuzy, a mianowicie nieistniejący "Las Hercyński" i góry Ryfejskie. Pozostawiony został także inny błąd Kuzańczyka, przesuwający ujścia Dniestru i Dniepru między 50° i 52° szerokości geograficznej, podczas gdy rzeki te uchodzą w rzeczywistości między 46° i 47° szerokości¹⁴.

Ostatni z wymienionych w tej grupie /na s.127/ egzemplarzy, (5), pochodzi z bardzo rzadko dziś spetykanego drugiego wydania "Geografii" Ptolemeusza, opracowanego przez Miguela Serveta /Lyon-Vienne 1541/¹⁵. Mapę tę po raz pierwszy umieścił Laurentius Fries w "Geografii" Ptolemeusza wydanej w 1522r. w Strasburgu. Zatytułował ją błędnie "Tabv[la] Mede[lna] VVala[chie]". Jest ona zmniejszoną i bardzo uproszczoną kopią drzeworytową mapy Waldseemüllera z 1513 i

1520r. (3), a na terenie samej Wołoszczyzny nie umieszczono właściwie żadnych elementów¹⁶. Tego samego klocka użyto jeszcze w następnych wydaniach Ptolemeusza w latach 1525 i 1535. To ostatnie wydanie było również opracowane przez M. Serveta. Mapy z wydań 1525 i 1535 mają na odwrocie tytuł "Tabu[la] moderna Hvngariae, Poloniae, Russiae, Prussiae et Valachiae", podczas gdy nasz egzemplarz ma tytuł górny "Tabula noua Poloniae, Vngariae & Russiae".

Inną grupę, która jest również odbiciem działalności Wapowskiego na polu kartografii ziem polskich, tworzą mapy wymienione w wykazie pod numerami: (4), (7), (10) i (11). Dwuarkuszowa mapa Sarmacji europejskiej Wapowskiego, wydana u Floriana Unglera w Krakowie około 1526r. /a z której zachowały się tylko reprodukcje fragmentów/¹⁷, posłużyła niewątpliwie za podstawę opracowanej przez Sebastiana Münstera mapy "Polonia et Vngaria" (4). S. Münster włączył ją do wydanej w 1540r. "Geografii" Ptolemeusza. Jest ona właściwie wycinkiem wspomnianej publikacji Wapowskiego¹⁸. Taż mapa powtórzona jest jeszcze w dwu naszych egzemplarzach "Kosmografii" S. Münstera, a mianowicie włoskim wydaniu z Bazylei z 1558r. (7) i niemieckim bazylejskim z 1569r. (11)¹⁹. Czwarty egzemplarz pochodzi z historii Polski Marcina Kromera, przetłumaczonej na język niemiecki przez Henryka Pantaleona, a wydanej w Bazylei w 1562r.²⁰

Przy tej grupie należy jeszcze wspomnieć o trzech małych mapkach Polski, zamieszczonych wśród tekstu w trzech "Kosmografiach" Münstera: włoskim wydaniu z 1558r. (8) i

i dwu niemieckich: z 1569r. (11) i 1588r. (20). Mała ta mapka /w skali około 1:12 000 000/ jest z kolei wycinkiem mapy Polski i Węgier S. Münstera z 1540r. (4), a więc pośrednio również oparta na mapie Sarmacji europejskiej Wapowskiego²¹.

Echa prac kartograficznych Wapowskiego znajdujemy jeszcze w mapie Sarmacji Jana Hontera, dodanej do "Rudimentorum cosmographicorum libri III..." wydanej w Zurychu w 1581r. (16). Mapa ta, aczkolwiek opracowana na podstawie mapy Sarmacji europejskiej Ptolemeusza, wykazuje wyraźne ślady posługiwania się przez autora dziełami kartograficznymi B. Wapowskiego, i to jego mapą Sarmacji europejskiej z 1526r. oraz jego najważniejszą pracą, mianowicie mapą Polski /w skali około 1:1 000 000/ również wydaną w Krakowie w 1526r.²² Mapa ta /w skali 1:15 000 000/ ukazała się po raz pierwszy w "Rudimenta cosmographica Joannis Honteri Coronensis" w Braszowie w 1542r. Znana jest z późniejszych przedruków tego dzieła /u nas z 1581r./ oraz z dzieł innych autorów. Nieco zmniejszoną jej kopię umieścił Münster wśród tekstu swych wydań "Kosmografii"²³. W naszych zbiorach znajdujemy ją w wydaniu włoskim z 1558r. (9) i dwu wydaniach niemieckich z 1569r. (13) i 1588r. (19).

Wszystkie mapy, wymienione powyżej w trzech estatnich grupach, powtarzają za Wapowskim szereg jego błędów, jak np. nieistniejące jeziora: Chronos, Sarmackie i Amadockie oraz rzekę Boh uchodzącą do Dniepru.

W dziale map ogólnych pozostało jeszcze pięć egzemplarzy, które można także ująć w jedną grupę filiacyjną. Podstawą kartograficzną tej grupy jest wymieniona już /znana

też tylko z reprodukcji fragmentów/ "milionówka" Wapowskiego. Na niej to w głównej mierze oparł się, pochodzący ze wsi Grodzica w dawnym Księstwie Cieszyńskim, Wacław Grodecki, opracowując swą mapę Polski wydaną w drzeworycie w Bazylei około 1562r.²⁴ Mapy Polski włączone do atlasu Abrahama Orteliusza w 1570r. i następnym są wiernym odbiciem owej zaginionej i znanej tylko z zachowanego indeksu nomenklatur geograficznych pracy Grodeckiego. W naszych zbiorach reprezentują ją pozycje (14) i (17). Są to kolorowane miedzioryty z Orteliuszowych wydań antwerpskich z 1573r. i 1584r. Z ważniejszych różnic między mapami Wapowskiego a kartą Grodeckiego wymienić można "wyeliminowanie przezeń z obrazu kartograficznego ziem litewsko-ruskich trzech wielkich, a w rzeczywistości nieistniejących jezior: Amadockiego, Sarmackiego i Cronos". Z jezior tych pozostawił Grodecki tylko bardzo zmniejszone jezioro Amadockie, redukując do dwa /z ośmiu u Wapowskiego/ liczbę wypływających zeń rzek. Zmienił też Grodecki na swej mapie rysunek Dniepru, kreśląc jego bieg od Smoleńska ku ujściu w kierunku południowym. Błąd ten przejął Grodecki prawdopodobnie z map Moskwy Antohiego Wieda /1542/ i Zygmunta Herbersteina /1546/. Przykry ten błąd umniejsza nieco wartość pracy Grodeckiego i oznacza krok wstecz w stosunku do poprawniej przedstawianego biegu Dniepru na mapach wzorujących się na Wapowskim²⁵.

Nieco zmniejszona kopia mapy Polski Grodeckiego dołączona została do dzieła M. Kromera "Polonia sive de situ..." wydanego w 1589r. w Kolonii(21). Mapa ta ma trochę zmieniony tytuł oraz poprawniej podane nazwisko autora.

Ciekawą przeróbką mapy Polski Grodeckiego jest niewielkich rozmiarów kolorowany miedzioryt zatytułowany "Polonia, Polen, Polagne" (15). Jest to dziś niezwykle rzadko spotykany - być może jedyny w zbiorach bibliotecznych polskich - egzemplarz, wyjęty z małego atlasu /składającego się z czterech części/, pt. "Itinerarium orbis christiani", sporządzonego przez Jana Mataliusa Metellusa Sequanusa, a wydanego w latach 1579/80 prawdopodobnie w Antwerpii²⁶. Jedną z nielicznych wzmianek o tej mapce znajdujemy w pracy H. Michowa²⁷, który tamte zamieszcza jej reprodukcję /Karte 2/. Błędnie stwierdza on jednak, że mapa ta jest przeróbką mapy Polski Andrzeja Pograbki. W polskiej literaturze, dotyczącej historii map Polski z XVI wieku, spotykamy sprostowanie tego błędu w dwu małych notkach w pracach K. Buczka²⁸. Nader wierna ta kopia mapy Polski Grodeckiego, nie posiadająca ani skali ani na ramkach zaznaczonej siatki stopniowej, ma naniesione drobnymi punktami szlaki podróże, z których dwa przebiegają przez terytorium Wielkopolski, a mianowicie: jeden wiedzie od zachodu z Lipska do Wrocławia, dalej, mijając od wschodu Kościan, do Poznania, stamtąd do Gniezna i na północnym krańcu jeziora Gopła skierowuje się do Torunia. Stąd szlak przechodzi na prawy brzeg Wisły, ciągnąc się przez Grudziądz do Tczewa, gdzie przechodzi na lewy brzeg Wisły i dochodzi do Gdańska. Drugi szlak, wychodzący również z Wrocławia, wiedzie przez Kalisz, Konin ku południowemu krańcowi jeziora Gopła, dalej do Torunia, skąd już poprzednio wymienioną trasą do Gdańska²⁹. Prześledzenie

szlaków podróżnych, a także porównanie nomenklatury geograficznej naszej mapki z nomenklaturą zamieszczoną w tablicy synoptycznej Buczka³⁰ oraz z innymi przeróbkami mapy Polski Grodeckiego dałyby nam lepszy materiał analityczny. Te badania wykraczają już jednak poza ramy niniejszej informacji.

Ostatni egzemplarz z naszych Orteliuszowych atlasów - "Theatrum" z 1595r. - wykazuje drobne uzupełnienia wprowadzone na mapę Grodeckiego, zaczerpnięte z mapy Polski Andrzeja Pograbki /Pograbiusa/ wydanej około 1570r. w Wenecji (22).

Słów kilka pragniemy jeszcze dorzucić o naszych mapach szczegółowych ziem dawnej Polski. W dziale tym reprezentowane są znane mapy Inflant, Litwy, księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego, Pomorza, Prus i Śląska.

Mapy miedziorytowe Inflant (23, 24 i 25), umieszczone w atlasach Orteliusza z lat 1573, 1584 i 1595, są opracowane na podstawie kopii nieznannej dziś rękopiśmiennej karty Inflant matematyka antwerpskiego Jana Portantiusa. Być może, zdaniem Buczka, Portantius oparł się na zaginionej najstarszej drukowanej mapie Inflant z 1555r. Kaspra Hennebergera³¹. Mapa Inflant Portantiusa weszła do atlasu Orteliusza po raz pierwszy w wydaniu drugim "Theatrum" w 1573r. (23). Przeróbka ta odbiega od oryginału swym zasięgiem, gdyż ów obejmował oprócz Inflant również część krajów ościennych, sięgając poza Gdańsk na zachodzie, a na południu po Warszawę i Pińsk³². Mapka w Orteliuszu nie wychodzi poza górny bieg Niemna i Wilię. Z ważniejszych

poprawek wprowadzonych przez Portantiusa, ulepszających dotychczasowy obraz kartograficzny tego kraju, wymienić należy: zaznaczenie odrębności jeziora Pskowskiego, lepsze przedstawienie wysp archipelagu Estońskiego oraz wzbogacenie i poprawienie sieci wodnej i osadnictwa. Z ważniejszych błędów dawnej kartografii Inflant Portantius zatrzymał wadliwe ukształtowanie wybrzeży oraz przekrzywienie osi zatoku Fińskiej.

Mapa Inflant(26) - dołączona przez M.Kromera do opisu Polski w edycji kolońskiej z 1589r. - znana jako druga redakcja mapy teatru wojny polsko-moskiewskiej, zatytułowana jest "Magni Ducatus Lithuaniae, Livoniae et Moscoviae descriptio". Z zaznaczonego w tytule Wielkiego Księstwa Litewskiego mapa ta obejmuje tylko jego połacie rozciągającą się na północ od Niemna. Przedstawione na niej natomiast całe Inflanty i znaczna część państwa moskiewskiego. Opracowana została przez znanego kartografa śląskiego Macieja Strubicza dla Stefana Batorego w okresie wojny z Iwanem Groźnym o Inflanty, już po zakończeniu wyprawy połockiej. Świadczyć o tym ma przedstawienie na tej karcie okolic Połocka. Strubicz wykorzystał więc już w drugiej redakcji swej mapy teatru wojny materiały znanej z przedruków XIX-wiecznych mapy księstwa Połockiego Stanisława Pacholowieckiego³³. Strubicz ulepszył na swej mapie zarys wybrzeży przede wszystkim północnej Estonii, które wyprostował, zachowując skrzywienie osi zatoki Fińskiej tylko w jej wschodniej części. Z innych ważniejszych zmian wymienić należy poprawniejsze niż u poprzedników

przedstawienie rzeki Dźwiny. Natomiast gorszy niż u Portantiusa jest u niego rysunek jeziora Pejpus, nie uwzględniający odnogi Pskowskiej.

W dziale drugim wykazu znajdujemy dalej znane przeróbki wydanej w 1563r. w Wenecji pod kryptonimem Sta.Per. mapy księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego. Nasze przeróbki pochodzą z trzech wydań "Theatrum" Orteliusza z lat 1573(27), 1584(28) i 1595(29). Dwa pierwsze egzemplarze są miedziorytami kolorowanymi, jedynie trzeci nie jest kolorowany.

Wśród map Pomorza wyróżnić możemy dwie grupy:

a/ mapy włączone do wydań "Kosmografii" S.Münstera z lat 1558(31, 32), 1569(33, 34) i 1588(38, 39) oraz

b/ mapy załączone do wydań "Theatrum" Orteliusza z lat 1573(35), 1584(37) i 1595(41).

W grupie pierwszej znajdujemy, oprócz zamieszczonych wśród tekstu małych drzeworytów (31, 33, 38)³⁴, mapę Pomorza na dwu stronnicach (32, 34, 39). Mapę tę przygotował dla Münstera pochodzący z Keszalina teolog pomorski Piotr Becker, znany jako Peter Artopaeus /zm.1563/³⁵. Spotykaną ją pierwszy raz w "Kosmografii" Münstera z 1550r. Dołączył ją również Münster do swęgo wydania "Geografii" Ptolemeuszowej w 1552r.³⁶ Nasze egzemplarze pochodzą z pośmiertnych wydań "Kosmografii" Münstera, a mianowicie włoskiego z 1558r.⁽³²⁾ i dwu niemieckich z 1569(34) i 1588r.(39). Analiza mapy Artopaeusa, jaką przeprowadził W.Kowalenko³⁷, doprowadziła go do wniosku, że zapewne B.Wapowski przedstawił ziemie pomorskie dokładniej na

swej mapie Polski z 1526r. Choć widać więc mapka Münsterera była "swego rodzaju nowością kartograficzną" "w zakresie ozdobnych szkiców geograficznych, przedstawiających pewną wyodrębnioną krainę", to jednak pierwszeństwo w historii kartografii Pomorza XVI wieku przyznaje Kewalenke B. Wapowskiemu. Kewalenke zreprodukował /per. przypis 35/ mapkę Pomorza z wydania wcześniejszego niż przez nas posiadane. Egzemplarze z naszego zbioru wykazują już uzupełnienia, o których wspomina wyżej wymieniony autor w cytowanej pracy.

Trzy mapy Pomorza (35, 37, 41), znajdujące się na jednym arkuszu z mapami Inflant i księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego w Orteliuszowych wydaniach "Theatrum" /1573, 1584 i 1595r./, są nowymi wydaniem powyżej omówionej mapy³⁸. A. Orteliusz dał tę mapę Pomorza do swego atlasu po raz pierwszy w 1573r. W dalszym naszym egzemplarzu atlasu Orteliusza z 1584r. znajdujemy jeszcze kolorowany miedzioryt wysp Rugii, Uznamu i Wolina (36)³⁹. Ten sam miedzioryt nie kolorowany powtórzony jest również w naszym egzemplarzu "Theatrum" z 1595r. (40).

Mapy wykazu przedstawiające terytorium Prus możemy z kolei podzielić w zależności od ich autorów na dwie grupy, a mianowicie: a/ mapy pochodzące od Henryka Zella i b/ od Kaspra Hennebergera. W pierwszej grupie, tj. w mapach będących przeróbkami czterearkuszkowej mapy Prus H. Zella z 1542r.⁴⁰, znajdujemy jeszcze echa prac kartograficznych Wapowskiego, gdyż przy opracowywaniu swej mapy posłużył się Zell mapą Polski Wapowskiego z 1526r.,

przerabiając odpowiednią jej partię. Z przeróbek pracy Zella reprezentowana jest w naszych zbiorach mapa w "Theatrum" Orteliusza z 1573r.⁽⁴⁴⁾. Jest ona powtórką mapy z poprzedniej edycji tego atlasu z 1570r.⁴¹ Nieco zmniejszona i uproszczona przeróbka Orteliuszowa niewiele różni się od egzemplarza weneckiego. Ilość zamieszczonych miejscowości odpowiada pierwowzorowi, a różnice w nazewnictwie są drobne, polegające na zlatynizowaniu niektórych nazw /np. Pomeran - Pomeraniae pars, Polen - Poloniae pars etc./.

Z drobnych zmian, które wprowadził Orteliusz, wymienić można opuszczenie dwu niewielkich napisów: pierwszego u wybrzeży półwyspu Sambijskiego głoszącego o znaleziskach bursztynu w tych okolicach oraz drugiego napisu /w okolicy Tannenbergu/ upamiętniającego zwycięstwo Władysława Jagiełły nad Krzyżakami w 1410r. Krótką wzmiankę o znaleziskach bursztynu przeniósł Orteliusz do tekstu objaśniającego na odwrocie mapy, natomiast o drugim wydarzeniu wzmianki nie znajdujemy⁴².

Bardzo uproszczoną i zmniejszoną przeróbką mapy Prus Zella jest drzeworyt zamieszczony w "Kosmografiach" S.Münstera z lat 1558(42), 1569(43) i 1588(46)⁴³.

W wydaniach "Theatrum" od roku 1584 zastąpił Orteliusz mapę Prus Zella miedziorytową zmniejszoną kopią pierwszej szczegółowej mapy Prus znanego kartografa wschodniopruskiego Kaspra Hennebergera. Henneberger opracował swą mapę m.in. na podstawie materiałów M.Kopernika i A.Sculte-tiego, a także wyzyskał materiały z map: niewydanej J.Re-tyka i wymienionej powyżej H.Zella⁴⁴. Dwie kopie wyżej wy-

mienionej mapy, o nieco różnych rozmiarach, jedną kolorowaną z 1584r. i drugą niekolorowaną z 1595r., znajdujemy w wykazie pod numerami (45) i (47).

Pozostała nam jeszcze ostatnia grupa wykazu, mianowicie mapy Śląska. Terytorium Śląska reprezentują w naszych zbiorach dwa typy map: jeden w "Kosmografii" S. Münstera z 1569r. (48) oraz drugi z jego późniejszego wydania "Kosmografii" z 1588r. (51) i mapy zawarte w naszych trzech edycjach "Theatrum" Orteliusza z 1573r. (49), 1584 (50) i 1595 (52). Pierwszy wymieniony egzemplarz (48) z tytułem "Schlesia nach aller gelegenheit in wässeren statten bergen und anstössende länderen" i orientacją wschodnią jest powtórką bardzo nieudolnego drzeworytu, który zamieścił Münster już we wcześniejszych wydaniach swej "Kosmografii" /po raz pierwszy w wydaniu z 1544r.⁴⁵/. Ta pierwsza osobna mapa Śląska posiada niewielką wartość. Opracował ją Münster na podstawie jakichś bliżej nieznanych źródeł, sporo też wykazuje poważnych błędów i braków. Do najpoważniejszych zaliczyć należy zupełnie fałszywy rysunek biegu Odry, a tym samym całego jej dorzecza na tym terenie, co w konsekwencji wprowadziło błędne rozmieszczenie miejscowości⁴⁶.

Drugi egzemplarz - drzeworyt o prawie takim samym tytule - z późniejszej edycji "Kosmografii" jest już wzorowany na pierwszej, opartej na autopsji i pomiarach dokonywanych w terenie mapie Śląska, opracowanej przez kartografa miejscowego /wychowanka Uniwersytetu Jagiellońskiego/ Marcina Helwiga z Nysy⁴⁷. Uwagę o wykerzystaniu mapy

Śląska Helwiga umieścił Münster na odwrocie arkusza mapy: "Silesia-Schlesien nach beschreibung M.Martini Helvigij, dem Edlen besten Nicolaus Rhedinger Hauptmann in Bresslaw verehrt Anne 1561 vnd von M.David Wolckenstein von Bresslaw Mathematico in Strassburg zu diesem Werck verordnet Anne 1587". Drzeworyt w "Kosmografii" ma orientację północną, podczas gdy drzeworyt Helwiga zorientowany został ku południowi.

Innymi redukcjami mapy Helwiga są trzy egzemplarze w Orteliuszowych atlasach (49, 50, 52). Dwa pierwsze są powtórzeniem redukcji zamieszczonej już przez Orteliusza w edycji jego atlasu z 1570r. Obydwa są kolorewanymi /nieco odmiennie/ miedziorytami z zaznaczonym w tytule autorstwem M.Helwiga, na których znajdujemy drobne zmiany wprowadzone przez Orteliusza, m.in. zmianę orientacji na północną oraz wprowadzenie granic politycznych, których brak w oryginale Helwiga.

Ostatnia mapa Śląska pochodzi z edycji "Theatrum" z 1595r.(52). Ten niekolorewany miedzioryt również oparty na mapie Helwiga, różni się od poprzednio wymienionych trochę zwiększonymi rozmiarami i bardzo niewielkimi zmianami w treści. Rysunek jego jest za to znacznie staranniejszy.

Najstarsza data wykazu - rok 1595 - zbliża nas już do wieku XVII, wieku, w którym dzielnica Polski najbardziej nas interesująca - Wielkopolska - doczekała się również swej oddzielnej mapy.

PRZYPISY

¹ Per. Polskie Zbiory Kartograficzne. Informator Bibliotekarza na rok 1959. Warszawa 1958, s.156-162.

² W końcu 1961r. ukazał się 1.zeszyt CKK /Red.i oprac. Mariana Łodyńskiego/ obejmujący katalog atlasów i dzieł geograficznych z lat 1482-1800.

³ M.in. K. E w i c z a: Zbiory kartograficzne Biblioteki Kórnickiej. Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej. 1959 z.7, s.369-380; A. L e w a n d e w s k i e j: Katalog zbiorów kartograficznych Książnicy Miejskiej im. M.Kopernika. Toruń 1958; B. K m i e c i k o w e j: Katalog atlasów /XVI-XVIII w./ Biblioteki PAN w Krakowie. Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie, R.V, 1959. Kraków 1961, s.199-311.

⁴ Per. U. P u c k a l a n k a: Zbiory kartograficzne Biblioteki Głównej UAM w Poznaniu. Z.H.UAM. Biblioteka Główna z.2, Poznań 1961, s.172-179.

⁵ Dziękuję serdecznie kolegom Panom dr. H.Kowalewiczowi i mgr. J.Cybertowiczowi za udostępnienie z Oddziału Starych Druków wszystkich dzieł potrzebnych do niniejszej informacji.

⁶ Podział ten zastosowano już w Katalogu Wystawy Zbiorów Kartograficznych Biblioteki Narodowej. Warszawa 1934.

⁷ Tak szeroko pojęte polonica zabytkowej kartografii uwzględniają również instrukcje CKK.

⁸ Per. K. B u c z e k: Rzut oka na dzieje kartografii polskiej. Katalog Wystawy Zb.Kartogr. Biblioteki Narod. Warszawa 1934, s.11 i n.; tegoż: Początki kartografii polskiej /od Długosza do Wapowskiego/. Sprawozd.PAU, Kraków 1935, T.XL, Nr 2, s.29 i n.; tegoż: Wołyń w dawnej kartografii /wieki XV-XVIII/. Równie 1935, s.5-7 oraz B. O l s z e w i c z: Geografia polska w dobie Odrodzenia. Warszawa 1957, s.16.

⁹ Cyfry w nawiasach oznaczają numery pozycji wykazu.

¹⁰ Por. m.in. NedenskiWld: Facsimile Atlas, 1889, s.40 z reprod.; Katalog wystawy... j.w., s.68, poz.12; również A.H e r r m a n n: Die Eltesten Karten von Deutschland... Leipzig 1940, s.11-12 i tabl.5.

¹¹ B. O l s z e w i c z: Geografia polska... j.w., s.27. Por.też L.A. B i r k e n m a j e r: Marco Beneventano, Kopernik, Wapowski, a najstarsza karta geograficzna Polski. Rozpr.Wydz.Mat.-Przyr.Ak.Um. Ser.III, T.1, Dział A, Kraków 1901, s.134-222 z repr.mapy z 1507/08 /tabl.1/. K. B u c z e k: Rzut oka... j.w., s.16 i 17 oraz inne prace tychże autorów. - B.Olszewicz słusznie zwrócił uwagę na niezbyt obiektywne wywody hitlerowskiego historyka geografii A.Herrmanna/j.w., s.14 i tabl.9/, który zżyma się na spolenizowanie przez Wapowskiego wyżej wymienionej mapy, zarzucając mu "sfalszowanie mapy Niemiec" /per. B. O l s z e w i c z: Bernard Wapowski - ojciec kartografii polskiej. Geografia w szkole. R.6, 1953 Nr 2, s.83/.

¹² B. O l s z e w i e z: Kartografia polska XIV i XVI wieku. Warszawa 1930, s.18, poz.21. Por. też K. B u c z e k: Kurieza w obrazie geograficznym Polski. Kalendarz IKC 1935, s.222 i 223 z repr.; A. H e r r m a n n, jw., s.16 i tabl. 12b. Jedyne znany dotychczas w polskich zbiorach kartograficznych egzemplarz tej mapy znajduje się w Bibliotece Zbiorów Czartoryskich Muzeum Narodowego w Krakowie.

¹³ Repr. u Kordta: Materiały po historii ruskiej kartografii. Kiew 1899 tabl.II /też obj. s.3/.

¹⁴ K. B u c z e k: Rzut oka... jw., s.17. Nieco odmiennie od ujęć spotykanych w dotychczasowych opracowaniach przedstawia udział B. Wapowskiego w pracach nad mapami wydanymi w latach 1507 i 1508 oraz 1513 i 1520 Cz. C h o w a n i e c w pracy: The first geographical map of Bernard Wapowski. Image Mundi, 12, 1955, s.59-64 z repr. Już K. Buczek w swych pracach wysuwa hipotezę o istnieniu jakiejś wcześniejszej /sprzed 1517r./ nieznannej rękopiśmiennej redakcji mapy Sarmacji B. Wapowskiego.

¹⁵ O Servecie ukazał się ostatnio artykuł E. K a r w o t a: Geograf na stosie... Poznaj Świat. 1961 Nr 6, s.33-36 z il. i map. Artykuł ten opiera się na pracy H. T e i l i n: Michael Servet als Geograph. Ztschr.d.Gesell.f.Erdk. zu Berlin. Bd.10, 1875, s.182-222, Bd.14, 1879, s.356-368.

¹⁶ L. B a g r o w: A.Ortelii Catalogus Cartographorum. Göttingen 1928. Teil 1, s.71 i 72. J. S t e b n o w s k i w

pracy: Historia druku map /w zarysie/. Warszawa 1933 na s. 19 daje reprodukcję tej mapy. Chyba przez pomyłkę pedana jest w podpisie data 1513.

¹⁷ Por. m. i. B. O l s z e w i c z: Geografia polska... jw., s. 26 i 27.

¹⁸ Por. K. B u c z e k: Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte der "Kosmographie" von Sebastian Münster. Image Mundi [1] 1935, s. 36 i inne prace tegoż autora. Reprod. u Kordta: Materiały... jw., Kiew 1910 Vyp. II tabl. XX.

¹⁹ Różny od tej mapy, a mający ten sam tytuł jest drzeworyt z bazylejskiego wydania "Kosmografii" S. Münstera z 1588r. (18).

²⁰ K. Estreicher w swej bibliografii wymienia w tomie XX na s. 282 to dzieło Kromera, bez notki o załączonych doń mapach.

²¹ Por. K. B u c z e k: Ein Beitrag... jw., s. 36 przyp. 13. Por. też wymienioną w wykazie bibliografię i katalog.

²² Por. dane z cytowanych w wykazie prac.

²³ Por. m. in. K. B u c z e k: Ein Beitrag... jw., s. 36 przyp. 13.

²⁴ W. Grodecki korzystał przy opracowywaniu kartograficznym ziem litewsko-ruskich też z mapy Sarmacji Wapowskiego z 1526r. Por. K. B u c z e k: Słazacy w kartografii polskiej

XVI wieku. Katowice 1937, s.11 i n. z reprod.mapy z 1570r. /tabl.I/.

²⁵ K. B u c z e k: Ślązacy... jw., s.17 i 18.

²⁶ Por. H. W e r t h e i m: Der erste europäische Strassenatlas. Imago Mundi. I. Berlin 1935 s.41 i n.

²⁷ H. M i c h o w: Weitere Beiträge zur Älteren Kartographie Russlands. Mitt.d.Geogr.Ges.in Hamburg. Bd.XXII, 1907, s.164-165 i reprod.Karte 2.

²⁸ K. B u c z e k: Kartografia polska w czasach Stefana Batorego. Wiad.Służby Geogr. R.VII, 1933, s.72, przyp.8 i tegoż autora: Ślązacy... jw., s.39, przyp.27.

²⁹ Kilka uwag o szlakach podróżnych, przebiegających przez terytorium Polski środkowej, znajdujemy w pracy H. M i c h o w a: Weitere Beiträge... jw., s.160-165.

³⁰ Zob. K. B u c z e k: Ślązacy... jw., s.32-34.

³¹ Por. K. B u c z e k: Ślązacy... jw., s.24 oraz przypisy 35 i 36 /s.40/. Por. też tegoż autora Kartografia polska..., jw., s.93-94 i reprod. mapy Inflant Por-tantiusa z wyd. G.de Jode z 1578r. /tabl.VII/.

³² Por. reprodukcję mapy Inflant wymienioną w przyp. 31. Ta przeróbka, tak jak i oryginał, obejmuje również wymienione kraje eścienne.

³³ K. B u c z e k: Ślązacy... jw., s.29-30 oraz reprodukt. tabl.II. Por.też tegoż autora: Kartografia polska... jw., s.85-89 też z reprodukt. zmniejszoną tabl.IV. Reproduktja wielkości oryginału u Kordta: Materiały... w., II, 1910, tabl.XIII. Zob.też reprodukt. mapy księstwa połockiego St.Pacholowieckiego w K. B u c z e k: Kartografia polska... jw. tabl.VIII. W naszych zbiorach posiadamy reproduktję planu oblężenia Połocka(30), według: kopii sporządzonej współcześnie z zaginionego oryginału, opublikowanej przez N.Korkunewa pt. "Karta wojennych dzieł między ruskimi i poljakiemi v 1579g" w "Zurn.Min.Naroda.Presv.1837" № 2.

³⁴ Mała ta mapka została włączona po raz pierwszy przez Münsterera do "Kosmografii" w edycji z 1550r. Por. L. B a ğ r o w: A.Ortelii Catalogus Cartographorum. Gotha 1928-1930 II, s.28, poz.166.

³⁵ Por. W. K e w a l e n k o: Bałtyk i Pomerze w historii kartografii /VII-XVI wiek/. Przegląd Zachodni. R.X, 1954 T.II nr 7/8, s.385-388 i reprodukt. Ryc.11 /s.392 i 393/.

³⁶ Por. L. B a ğ r o w: A.Ortelii Cat.Cart... jw., s.28, poz.131a oraz s.26, poz.131.

³⁷ W. K e w a l e n k o: Bałtyk i Pomerze... jw., s.386-387.

³⁸ L. B a ğ r o w: Die Geschichte der Kartographie. Berlin 1951, s.331.

³⁹ Por. L. B a g r e w: A.Ortelii Cat.Cart..., jw., I, s.18, poz.146.

⁴⁰ Zob.zmniejszoną reprodukcję w G. C a r a c i: Heinrich Zell, G.Gastaldi und einige der Ältesten Karten von Deutschland. Pet.Geogr.Mitt. 73 Jg., 1927. Tafel 12. Reprodukcję wykonano z jedynego zachowanego egzemplarza w Libreria del s.Marco w Wenecji. Dokładną analizę tej mapy przeprowadza W.Hern: Die Karte von Preussen des Heinrich Zell /1542/. Erdkunde 1950 Bd.IV, s.67-81.

⁴¹ Por. m.in. L. B a g r e w: A.Ortelii Cat.Cart... jw., I, s.14 poz.31 oraz tegoż autora "Der deutsche Kartograph Heinrich Zell". Pet.Geogr.Mitt. 72 Jg., 1926, s.64.

⁴² Por. G. C a r a c i: Heinrich Zell... jw., s.205b.

⁴³ Nie zgadza się z tym zdaniem L.Bagrew. Zob.przypis 15 w jego pracy: Der deutsche Kartograph H.Zell... jw., s.64 i 65. Por. też dane z bibliografii zaznaczonej w wykazie.

⁴⁴ Analiza stopnia dokładności mapy K.Hennebergera znajduje się w pracy W. H e r n a: Untersuchungen zur preussischen Landtafel des Kaspar Henneberger /1576/. Pet.Geogr. Mitt. 89 Jg., 1943, s.241-246 z map.

⁴⁵ L.Bagrew wymienia też ten drzeworyt w "Geografii" Ptolemeusza, wydanej przez Münstera w 1545 i 1551r. Zob.

tegoż autora: A.Ortelii Cat.Cart... jw., II, s.26, poz. 125 oraz s.27, poz.125a.

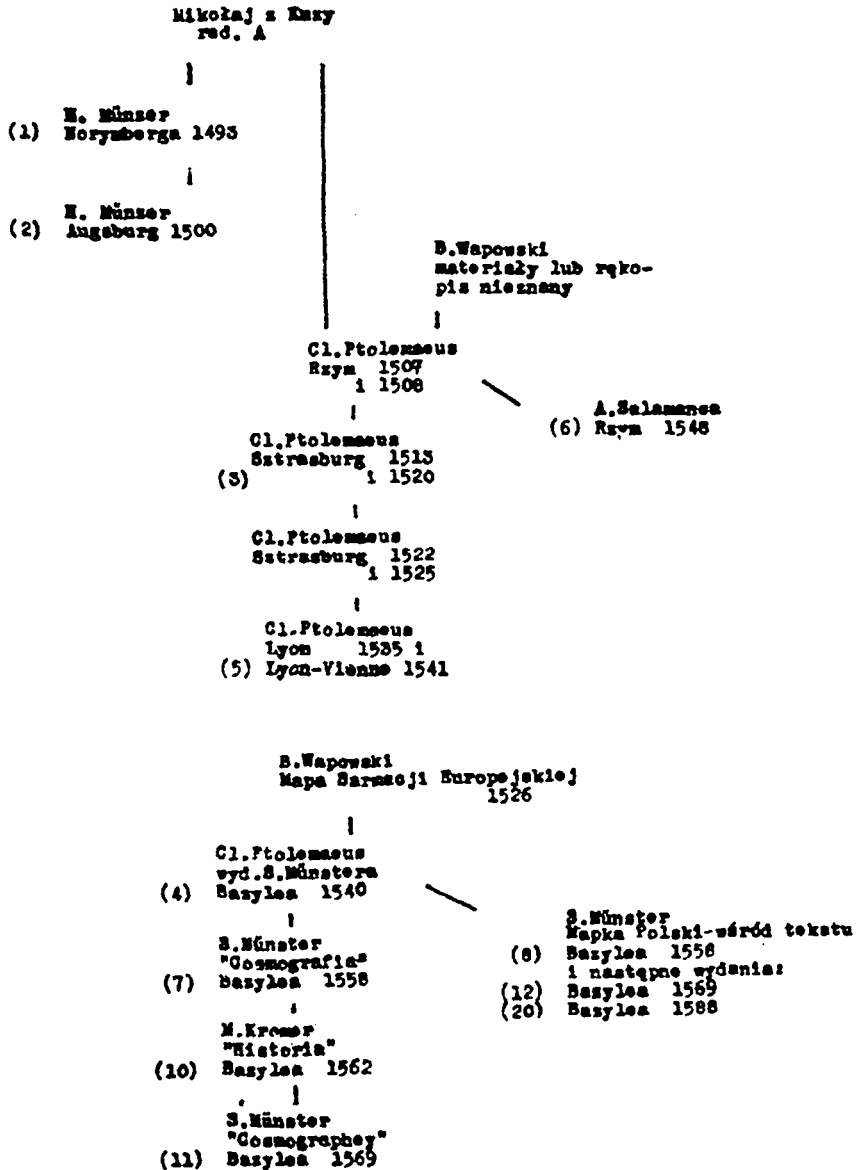
⁴⁶ Szczegóły o tej mapie w pracy J. Z e m b a t e g o: Najstarsze mapy Śląska i ich autorzy. s.120-122.

⁴⁷ O mapie Helwiga por. m.in. J. Z e m b a t y: Najstarsze mapy... j.w., s.122-141 z reprodukcją na s.123 i fragmentem na s.127. Por. też L. B a g r o w: A.Ortelii Cat.Cart... jw., I, s.103-105.

U w a g a: Do tablic zamieszczonych na ss.140 i 141 wyzyskaño Tablicę Filiacyjną wykonaną w Pracowni Historii Geografii i Kartografii IG PAN we Wrocławiu, opartej na pracach K. Bućzka i B. Olszewicza.

TYPY FILIACYJNE MAP POLSKI Z XVI W

(Dla materiałów szwarcych w wykazie)

Cl. Ptolemaeus
Sarmacja Europejska

B. Wapowski
Sarmacja Europejska 1
Polska 1:1 000 000 1526

J. Honterus
Sarmacja (pierwodruk-Braszów 1542)
(16) przedruk Zurych 1581

z mniejszono kopie:

B. Münster "Cosmografia"
(9) Bazylea 1558
(13) Bazylea 1569
(19) Bazylea 1588

B. Wapowski
Polska 1:1 000 000 1526

G. Mercator
Europa 1554

W. Grodecki
Polska ok. 1562

A. Pograbki
Polska ok. 1570

W. Grodecki
w A. Orteliusa "Theatrum"
(14) Antwerpia 1578 i
(17) Antwerpia 1584

W. Grodecki
przeróbka z "Itine-
rarium"
(15) Kolonia 1579/80

W. Grodecki
w M. Kromera "Polonia"
(21) Kolonia 1589

W. Grodecki i po-
prawki z A. Pograbki
w A. Orteliusa "Theatrum"
(22) Antwerpia 1595

Objaśnienie: Przy podaniu filiacji map Polski z XVI wieku
wykazano tylko najważniejsze ogniwa, dotyczące wy-
łącznie materiałów szwarcych w wykazie.
Cyfry w nawiasach oznaczają numery wykazu.

WYKAZ SKRÓTÓW I ZNAKÓW

Ark.	- arkusz
Bagrow CC I, II	- Bagrow L.: A.Ortelii Catalogus Cartographarum T.I, II.
Callier	- Callier E.: Spis map geograficznych w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego.
CKK, Z.1	- Centralny Katalog Zbiorów Kartograficznych w Polsce. Z.1.
drz.	- drzeworyt
Dzik.Kat.	- Katalog atlasów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie.
egz.	- egzemplarz/e/
Estr.	- Estreicher K.: Bibliografia polska...
Fol.	- folium
Gieysztor, Osifiska, Mat.bibl. N.P.	- Gieysztor St., Osifiska W.: Materiały do bibliografii nauki polskiej okresu Odrodzenia.
Hantzsch, Die Landk.Bestände	- Hantzsch V.: Die Landkartenbestände der Königlichen Öffentlichen Bibliothek zu Dresden...
in.	- inne
K.	- karta

- Katalog WZKBN** - Katalog wystawy zbiorów kartograficznych Biblioteki Narodowej w Warszawie.
- Kawecka, Mat.kat. ink.** - Kawecka Z.: Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza.
- Kniecik., Kat.atl.PAN** - Kniecikowa B.: Katalog atlasów /XVI-XVIII w./ Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.
- kol.** - kolorowana
- Lewandowska, Kat.ZK Mik.Kop.** - Lewandowska A.: Katalog zbiorów kartograficznych Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- M.** - mapa
- m.luźna** - mapa luźna
- mdź.** - miedzioryt
- Michow, Weitere Beitr.** - Michow H.: Weitere Beiträge zur Ältesten Kartographie Russlands.
- na odwr. ... str. ...** - na odwrccie ... strony ...
- nast.** - następne /egzemplarze/
- niem.** - niemieckie
- nn.** - następne /strony/
- ok.** - okeło

Olszewicz, KP XV i XVI	- Olszewicz B.: Kartografia polska XV i XVI wieku...
pow.	- powierzchnia
Rastaw., Mappogr.	- Rastawiecki E.: Mappografia dawnej Polski.
reprod.	- reprodukcja
rz.	- rzymska /cyfra/
S.	- strona /na której znajduje się dana mapa/
tyt.	- tytuł
w.	- wiek
wyd.	- wydanie
wym.	- wymienia
Zembaty, Najst. m.Śl.	- Zembaty J.: Najstarsze mapy Śląska i ich autorzy.

MAPY OGÓLNE ZIEM DAWNEJ POLSKI

1. Europa Środkowa Hieronima Münzera.

drz. 57,5 x 39

W: Schedel Hartmann Liber chronicarum. Nürnberg, An-
tonius Koberger, 12 VII 1493. Fol.299.

Hantzsch, Die Landk.Bestände, s.87 inc.216

Katalog WZKBN, s.68

Kawecka, Mat.kat.ink., s.121

2. Europa Środkowa Hieronima Münzera.

drz. 38,5 x 29,5

W: Schedel Hartmann Das Buch der Croniken. Augsburg,
Joannes Schönsperger, 1500.[Przed indeksem].

Hantzsch, Die Landk.Bestände, s.87 inc.221
Katalog WZKBN, s.68
Kawecka, Mat.kat.ink., s.121

3. Tabvla moderna Sarmatie Eyr.sive Hvngarie, Polonie, Rvs-
sie, Prvssie et Walachie.

drz. 54,4 x 38
tyt.górny

W: Ptolemaevs avctvs restitvtvs emacvlatvs. Cvm tabvlis
veteribvs ac novis. [Na końcu] Joannes Scotus, Argento-
rati literis exceptit. 1520. M.8..

Estr.XXXII, s.160-161 SD 955 V
Rastaw., Mappogr., s.2
Olszewicz, KP XVI XVI, s.152
Katalog WZKBN, s.70
Dzik.Kat., s.1
CKK, Z.1, s.6, 165

4. Polonia et Vngaria.

drz. 34,2 x 25,5 skala ok. 1:5 000 000
tyt.górny

W: Geographia vniversalis, vetvs et nova, complectens
Clavdii Ptolemaei Alexandrini enarrationis libros VIII...
Succedunt tabulae Ptolemaice, opera Sebastiani Munsteri
nouo paratae modo... Basileae apvd Henricvm Petrvm mense
Martio 1540 [rz.] M.42.

Olszewicz, KP XVI XVI, s.156 Oo 5420^{4°}
Katalog WZKBN, s.71-72
Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.463
CKK, Z.1, s.7, 166

5. Tabula noua Poloniae, Vngariae, & Russiae.

drz. 35,8 x 27,7
tyt.górny

W: Clavdii Ptolemaei Alexandrini geographicae enarratio-

nis libri octo. Ex Bilibaldi Pirckeymheri tralatione, sed ad Greca & prisca exemplaria à Michaille Villanouano secundo recogniti Prostant Lugduni apud Hugonem à Porta 1541 [rz.] [Przed indeksem i mapami] Excudebat Gaspar Trechsel. Viennae 1541 [rz.] M.33.

Katalog WZKBN, s.70

SD 513 IV

6. Tabula moderna Poloniae, Ungariae, Boemiae, Germaniae, Russiae, Lithuaniae. Ant[onio] Sa[lanca] excu[debat] [Romae] 1548.

mdz. 50,5 x 37,5 skala ok. 1:4 000 000
tytuł górny

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.158

252717

Katalog WZKBN, s.73

7. Nuova descrizione della Polonia, & dell' Vngaria.

drz. 34,4 x 25,6 skala ok. 1:5 000 000
tyt.górny, na odwr.lewej str. krótki tekst

W: Sei libri della Cosmografia Vniuersale... Avtore Sebastiano Mvnstero... Basilea ... Henrigo Pietro... 1553. M.10.

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.463 SD 474 III

8. Polska.

drz. 13,3 x 8,1 skala ok. 1:12 000 000

W: Sei libri... Avtore Sebastiano Mvnstero... Basilea 1558. S.952.

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.157

SD 474 III

Katalog WZKBN, s.73

9. Polska.

drz. 15,3 x 12 skala ok. 1:15 000 000

W: Sei libri... Avtore Sebastiano Mvnstero... Basilea 1553. S.953.

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.154-155, 157

SD 474 III

Katalog WZKBN, s.72

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.454.

10. Beschreibung Sarmatie /in welcher Poland/ Ungaren/
/Rüssen/ und Littaw fürnemlich begriffen.

drz. 34,1 x 25,4 skala ok. 1:5 000 000
tyt.górny

W: Mitnächlicher Völckeren Historien... Erstlich
durch... Martinum Chromer... zu latein... beschri-
ben: ...Jetzumalen durch Heinrich Pantaleon... ver-
teütschet... Basel bey Heinrich Petri, und Peter
Perna 1562 [rz.] M.2[rz.]

Estr.XX, s.283

Hantzsch, Die Landk.Bestände, s.118

SD 576 III

Fp 1845

11. Landtafel des Vngerlands /Polands /Rüssen/Littaw/ Ma-
lachei und Bulgarei.

drz. 34,3 x 25,6 skala ok. 1:5 000 000
tyt.górny. na odwr.lewej str.krótk. tekst

W: Cosmographie oder beschreibung aller Länder...
durch Sebastianum Munsterū... [Na końcu:] Basel in
der Officin Henricpetrina... 1569 [rz.] M.15.

Rastaw., Mappogr., s.4, 19

Katalog WZKBN, s.72

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.463

SD 3458 III

12. Polska.

drz. 13,4 x 8,1 skala ok. 1:12 000 000

W: Cosmographie oder beschreibung... durch Sebastia-
num Munsterū... Basel... 1569 [rz.] S.1224.

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.157

Katalog WZKBN, s.73

SD 3458 III

13. Polska.

drz. 15,4 x 12 skala ok. 1:15 000 000

W: Cosmographie oder beschreibung... durch Sebastia-
num Munsterū... Basel... 1569 [rz.] S.1238.

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.157

Katalog WZKBN, s.72.

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.454

SD 3458 III

14. Poloniae finitimarumque locorum descriptio. Auctore Wenceslao Godreccio Polono.

mdż.kol.pow. 49 x 37 skala ok. 1:2 600 000
na odwr.lewej str.tekst

W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvn orbis terrarvm. [Na końcu:]...impressum... apud Ant.Coppenium Diesth, Antverpiae 1573 [rz.] M.58.

Estr.XVII, s.384 - podaje egz.
z 1570, 1572r.

254714 V

m.luźna 252204

Rastaw., Mappogr., s.13-15

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.159-160

Katalog WZKBN, s.76

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.451-452

CKK, Z.1, s.12, 168

15. Polonia, Polen, Polongne.

mdż.kol.pow. 19,4 x 13,5

Z: [Itinerarium Orbis Christiani J.Mataliusa Metellusa, wyd.ok.1579/80]

Michow, Weitere Beitr., s.40

252763

Estr.XXIV, dod.k.XXXII

Katalog WZKBN, s.78

16. Sarmacja.

drz. 15,8 x 12,3 skala ok. 1:15 000 000

W: Rvdinentorvm cosmographicorum Ioan.Honteri Coronensis libri III. cum tabellis Geographicis elegantissimis. [Zurych] 1581 [rz.] M.8.

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.154-155, 157

SD 2903 I

Katalog WZKBN, s.72

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.454

CKK, Z.1, s.14

17. Poloniae finitimarumque locorum descriptio. Auctore Wenceslao Godreccio Polono.

mdż.kol.pow. 50 x 37,5 skala ok. 1:2 600 000
na odwr.lewej str.tekst

- W: (Abrahamys Ortelivs) [Theatrvm orbis terrarvm.] (Ant-
verpiae, ... exudebat Christophorus Plantinus...
1584 [rz.] M.86.
- Olszewicz, KP XVI XVI, s.159-160 Uk 450²⁰
Katalog WZKBN, s.76
Dzik.Kat., s.27
Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.451-452
CKK, Z.1, s.14, 168
18. Landtafel des Ungerlands/Polands/Reussen/Littaw/Wa-
lachej und Bulgarej.
drz. 36 x 30,8
W: Cosmographie. Oder beschreibung aller länders...
erstlich durch Sebastian Münster... verfasset: Dem-
nach... bis in das M.D.LXXXVIII.gemehret... (durch Se-
bastianum Henricpetri... 1588.[rz.] M.15 [rz.]
Katalog WZKBN, s.73 SD 891 IV
SD 930 IV
m.luźna 150750
19. Polska.
drz. 15,4 x 12 skala ok. 1:15 000 000
W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel...
1588 [rz.] S.1193
Olszewicz, KP XVI XVI, s.157 SD 891 IV
Katalog WZKBN, s.72 SD 930 IV
Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.454
20. Polska.
drz. 13,5 x 8,1 skala ok. 1:12 000 000
W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel...
1588 [rz.] S.1199.
Olszewicz, KP XVI XVI, s.157 SD 891 IV
Katalog WZKBN, s.73 SD 930 IV
21. Poloniae, locorumque viciniorum descriptio. Auctore
Wenceslao Grodeccio Polono.

mdź. 36,5 x 27,5

W: Martini Cromeri... Polonia: siue de origine et re-
bus gestis Polonorum libri XXI. Coloniae Agrippinae,
in Officina Birckmannica... 1589 [rz.] K.9 i 10 sygn.
SD 723 III i K.11 i 12 sygn. SD 771 III.

Estr.XVII, s.384, XI, s.281-282 SD 723 III

Rastaw., Mappogr., s.15 SD 771 III

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.160

Katalog WZKBN, s.76

Gieysztor, Osiańska, Mat.bibl.N.P., s.452

22. Poloniae, Lithuaniaeq. descriptio. Auctore Wenceslao
Godreccio; et correctore Andrea Pograbis Pilsnensi.

mdź. 48,4 x 37

W: (Abrahamvs Orteliys) Theatrum orbis terrarum. (Ant-
verpiae, ex officina Plantiniana 1595 [rz.] M.98.

Estr.XVII, s.384 254181 IV

Rastaw., Mappogr., s.15

Callier, s.15

Olszewicz, KP XIV-XVI, s.160 i 161

Katalog WZKBN, s.79

Gieysztor, Osiańska, Mat.bibl.N.P., s.452, 459

CKK, Z.1, s.17, 169

MAPY SZCZEGÓŁOWE ZIEM DAWNEJ POLSKI

Inflanty

23. Livoniae nova descriptio. Joanne Portantio auctore.

mdź.kol.pow. 24,5 x 21,7

W: (Abrahamvs Orteliys) Theatrum orbis terrarum. [Na
końcu:]...impressum... apud Ant.Coppenium Diesth, Ant-
verpiae 1573 [rz.] Ark.59.

Estr.XXV, s.87 wym. błędnie 1570r. 254714 V

Rastaw., Mappogr., s.127 i 128 wym.

błędnie 1570r.

CKK, Z.1, s.186

24. Livoniae nova descriptio, Joanne Portantio auctore.
 mdź.kol.pow. 24,4 x 22
 W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvn orbis terrarvn] . (Ant-
 verpiae, ...excudebat Christophorus Plantinus... 1584
 [rz.] Ark.88.
 Dzik.Kat., s.27
 CKK, Z.1, s.186

Uk 450²⁰

25. Livoniae nova descriptio, Joanne Portantio auctore.
 mdź. 24,4 x 21,7
 W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvn orbis terrarvn. (Ant-
 verpiae, ex officina Plantiniana 1595 [rz.] Ark.100.
 Kmieciķ, Kat.atl.PAN, s.212
 CKK, Z.1, s.186

254181 IV

Litwa, Inflanty, Moskwa

26. Magni Ducatvs Lithvaniae Livoniae et Moscoviae descrip-
 tio. (Matthias Strubicz Nobilis Polonus describebat.)
 mdź. 39,5 x 32 skala ek. 1:3 000 000
 W: Martini Cromeri... Polonia... Coloniae Agrippi-
 nae... 1589 [rz.] K.11 i 12 sygn. SD 723 III i K.13
 i 14 sygn. SD 771 III.
 Estr.XX, s.282 SD 723 III
 Olszewicz, KP XV i XVI, s.162-163, 164 SD 771 III
 Katalog WZKBW, s.94
 Gieysztor, Osiańska, Mat.bibl.N.P., s.462

Oświęcim, Zator, księstwa

27. Ducatvs Oswieczensis [i], et Zatoriensis, descriptio.
 (Sta[nislaus] Por[ębski] pinxit.)
 mdź.kol.pow. 24,4 x 21,8
 W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvn... Antverpiae 1573
 [rz.] Ark.59.
 Estr.XXVI, k.VII 254714 V
 Rastaw., Mappogr., s.97 i n. wym.1570r. i in.

- Olszewicz, KP XVI, s.160-161
 Katalog WZKB, s.93
 Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.459 wym. egz.
 z 1563r. i nast. z w. XVII.
 CKK, Z.1, s.200
28. Dvcatvs Oswieczensis [i], et Zatoriensis, descriptio.
 (Sta[nislaus] Por[ębski] pinxit.)
 mdż.kol.pow. 24,5 x 22
 W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvm...] (Antverpiae...
 1584 [rz.]) Ark.88.
 Olszewicz, KP XVI, s.160-161 Uk 450²⁰
 Katalog WZKB, s.93
 Dzik.Kat., s.27
 CKK, Z.1, s.200
29. Dvcatvs Oswieczensis [i], et Zatoriensis, descriptio.
 (Sta[nislaus] Por[ębski] pinxit.)
 mdż. 24,2 x 21,8
 W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvm... (Antverpiae...
 1595 [rz.]) Ark.100.
 Olszewicz, KP XVI, s.160-161 254181 IV
 Katalog WZKB, s.93
 Kniecik., Kat.atl.PAN, s.212
 CKK, Z.1, s.200
- Połock
30. Obsidio et expvgnatio munitiss. Arcis Polocensis...
 Delineavit in ipsis castris S.Pacholowic-Ioannes
 Baptista de Cavallerijs Romae tipis aeneis incide-
 bat... 1580.
 Reprod. 42 x 27 z: M.Korkunov "Karta voennyh dejst-
 vij meżdu russkimi i poljakami v 1579 g..." w "Żurn.
 Min.Narodn.Prosv." 1837, nr 8.
 Olszewicz, KP XVI, s.163-164 252454
 Rastaw., Mappogr., s.123 i n.
 Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.457-458

Pomorze

31. Pomorze.

drz. 13,4 x 7,1

W: Sei libri della Cosmografia Vniuersale... Autore
 Sebastiano Mvnster... Basilea... 1558 [rz.] S.784
 Bagrow CC II, s.28 wym.egz.z SD 474 III
 1550r.

32. Tauola di Pomerania con tutti i piu degni prencipati, città terre & rocche.

drz. 37,5 x 16,4

tyt.górny, pod tytułem herby krain

W: Sei libri... Autore Sebastiano Mvnstero... Basilea... 1558 S.830 i 831.
 Bagrow CC II, s.28 wym.egz.z 1550r. SD 474 III

33. Pomorze.

drz. 13,5 x 7,1

W: Cosmographie oder beschreibung aller Länder...
 durch Sebastianum Munster... Basel... 1569 [rz.]
 S.1005

SD 3458 III

34. Beschreibung des Lands Pomern /sampt allen Hertzogthumben/ Graveschafften vnd fürnemmen Stetten darinn gelegen.

drz. 38 x 16,5

tyt.górny

W: Cosmographie oder beschreibung aller Länder...
 durch Sebastianum Munster... Basel... 1569 [rz.]
 S.1136 i 1137.

SD 3458 III

35. Pomeraniae, Wandalicae Regionis. Typ[us.]

mdż.kol.pow. 49,8 x 16

W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvm... Antverpiae 1573
 [rz.] Ark.59

Bagrow CC I, s.17
CKK, Z.1, s.202

254714 V

36. Rvgiae, Vsedoniae, et Ivlinae, Wandalicarum insularum vera descriptio. 1584.

mdf.kol.pow. 19,7 x 30,6

W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvm... (Antverpiae...
1584 [rz.] Ark.45

Uk 450²⁰

37. Pomeraniae, Wandalicae regionis, typ[us]

mdf.kol.pow. 50 x 16,2

W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvm...] (Antverpiae...
1584 [rz.] Ark.88.

Dzik.Kat., s.27
CKK, Z.1, s.202

Uk 450²⁰

38. Pomorze.

drz. 13,5 x 7,1

W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel
1588 [rz.] S.992.

SD 891 IV
SD 930 IV

39. Beschreibung des Lands Pomern /sampt allen Hertzogthumben/ Graffeschafften vund fürnemmen Stetten darinn gelegen.

drz. 37,8 x 16,5
tyt.gótny

W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel
1588 [rz.] S.1096 i 1097.

SD 891 IV
SD 930 IV

40. Rvgiae, Vsedoniae, et Ivlinae, Wandalicarum insularum vera descriptio. 1584.

mdf. 19,7 x 30,4

- W: (Abrahamvs Ortelijs) Theatrvm... (Antverpiae...
1595 [rz.] Ark.49.
Kniecik, Kat.atl.PAN, s.211 254181 IV
41. Pomeraniae, Wandalicae regionis, Typ[us.]
mdź. 49,4 x 15,9
W: (Abrahamvs Ortelijs) Theatrvm... (Antverpiae...
1595 [rz.] Ark.100.
Kniecik., Kat.atl.PAN, s.212 254181 IV
CEK, Z.1, s.203
- Prusy
42. Prusy.
drz. 13,4 x 9,4
W: Sei libri... Autore Sebastiano Mvnstero... Basilea
... 1558 S.837.
Bagrow CC II, s.28 wym.egz.x 1550r. SD 474 III
43. Prusy.
drz. 13,4 x 9,4
W: Cosmographie oder beschreibung aller Lñnder...
durch Sebastianum Munsterũ... Basel... 1569 [rz.]
S.1142
SD 3458 III
44. Prvssiae descriptio ante aliquot annos ab Henrico
Zellio edita...
mdź.kol.pow. 19,5 x 30,2
W: (Abrahamvs Ortelijs) Theatrvm... Antverpiae 1573
[rz.] Ark.26.
Rastaw., Mappogr., s.87 wym.egz. 254714 V
z 1570 i 1580r.
Olszewicz, KP XVI, s.157
Katalog WZKB, s.92.
Gieysztor, Osńska, Mat.bibl.N.P., s.464
wym. 1570r.

Lewandowska, Kat.ZK Mik.Kop., s.9 ryd.niem.
CKK, Z.1, s.212

45. Prvssiae regionis Sarmatiae Evropeae nobiliss. vera et nova descriptio. Auctore Gasparo Hennebergo Erlichensi... 1584.

mdź.kol.pow. 42,8 x 36,2

W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvm...](Antverpiae...
1584 [rz.] Ark.87.

Estr.XVIII, s.96-97 wym.orig.z 1584r. Uk:450^{2o}

Rastaw., Mappogr., s.88

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.162

Katalog WZKBN, s.93.wym.reprod.drzew.

(1863) z 1576r.

Dzik.Kat., s.27

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.453

wym.wyd. z K8nigsberg z 1584r.

CKK, Z.1, s.213

46. Prusy.

drz. 13,2 x 9,4

W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel
1588 [rz.] S.1102

SD 891 IV

SD 930 IV

47. Prvssiae vera descriptio. Per Gaspar.Henneberg. Erlichens.

mdź. 46,4 x 36,3

W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvm...(Antverpiae...
1595 [rz.] Ark.99.

Estr.XVIII, s.97 wym.orig.z 1595r.

254181 IV

Rastaw., Mappogr., s.88

Olszewicz, KP XVI-XVI, s.162

Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.453

wym.inne egz. z 1595r.

CKK, Z.1, s.213

Ślask

48. Schlesia nach aller gelegenheit in wässeren/stätten/
bergen und anstossende länderen.
drz. 34 x 25,3
tyt.górny, orientacja wschodnia
W: Cosmographie oder beschreibung aller Länder...
durch Sebastianum Munsterū... Basel... 1569 [rz.]
M.13 [rz.]
Bagrow CC II, s.26 i 27 SD 3458 III
Zembaty, Najst.m.Śl., s.120
49. Sileciae Typvs descriptus et editus a Martino Heil-
wig Neisense... Anno 1561.
mdź.kol.pow. 38,1 x 27,7
W: (Abrahamvs Ortelivs) Theatrvm... Antverpiae 1573
[rz.] M.32
Olszewicz, KP XVIXVI, s.160 254714 V
Gieysztor, Osińska, Mat.bibl.N.P., s.452
wym.egz. z 157Or.
CKK, Z.1, s.224
50. Silesiae typvs. Descriptus et editus a Martino Heil-
wig Neisense... Anno 1561.
mdź.kol.pow. 38,6 x 27,8
W: (Abrahamvs Ortelivs) [Theatrvm...] (Antverpiae...
1584 [rz.]) M.54
Olszewicz, KP XVIXVI, s.160 Uk 450²⁰
Dzik.Kat., s.27
CKK, Z.1, s.224
51. Schlesia nach aller! Gelegenheit in Stetten/Wässern
und Bergen/ mit samt andern anstossenden Ländern.
drz. 36 x 30,3
tyt.górny
W: Cosmographie... durch Sebastian Munster... Basel
1588 [rz.] M.13 [rz.]

Bagrow CC I, s.105

SD 891 IV

SD 930 IV

52. Silesiae Typvs. A Martino Helwigio Nissense descriptus..

mdź. 42 x 34,5

W: (Abrahamvs Ortelivs). Theatrvm... (Antverpiae...
1595 [rz.]) M.61.

Bagrow CC I, s.105

254181 IV

Kmiecik., Kat.atl.PAN, s.212

CKK, Z.1, s.226

SKOROWIDZ OSOBOWY

(Autorów, wydawców, nakładców)

(Cyfra oznacza pozycję wykazu)

Birckmann Arnoldus 21

Cavalleriis Joannes Baptista de 30

Diesth Coppenius Ant[onius] 14,23

Godreccius Wenceslaus zob. Grodecki Waclaw

Grodecki Waclaw 14,17,22

Helwig Martin 49,50,52

Henneberger Kaspar 45,47

Henricpetri Sebastian 18,19,20

Henricpetrina Officina 11,12,13

Honterus Jan Coronensis 16

Hugo a Porta 5

Koberger Antonius 1

Kromer Marcin 10,21,26

Matal Jean (Matalius Metellus Johannes) 15

Münster Sebastian 4,7,8,9,11,12,13,18,19,20,31,32,33,34,

38,39,42,43,46,48,51

Münzer Hieronim 1,2
Ortelius Abraham 14,17,22,23,24,25,27,28,29,35,36,37,40,
41,44,45,47,49,50,52
Pacholowiecki Stefan 30
Pantaleon Heinrich 10
Perna Peter 10
Petri Henric(Heinrich) 4,7,8,9,10,31,32,42
Pirckheymer Bilibald zob. Pirkheimer Willibald
Pirkheimer Willibald 5
Plantin Christoph 17,22,24,25
Pograbski Andrzej 22
Porębski Stanisław 27,28,29
Portantius Joannes 23,24,25
Ptolemaeus Claudius 3,4,5
Salamanca Antonio 6
Schedel Hartmann 1,2
Schönsperger Joannes 2
Schöttus (Scotus) Joannes 3
Servet y Reves Miguel 5
Strubicz Maciej 26
Trechsel Kaspar 5
Villanovanus zob. Servet Miguel
Zell Heinrich 44

SKOROWIDZ DZIEŁ I ATLASÓW
 UWZGLĘDNIONYCH W WYKAZIE

- H o n t e r u s Jan Coronensis
 1581 Rvdimentorvm cosmographicorum.
 Sarmacja 16
- K r o m e r Marcin
 1562 Mitnächtscher Völckeren Historien...
 Polska 10
- 1589 Polonia: siue de origine...
 Polska 21
 Litwa, Inflanty, Moskwa 26
- M ü n s t e r Sebastian
 1558 Sei libri della Cosmografia Vniuersale...
 Polska 7,8,9
 Pomorze 31,32
 Prusy 42
- 1569 Cosmographie oder beschreibung aller Länder...
 Polska 11,12,13
 Pomorze 33,34
 Prusy 69
 Śląsk 48
- 1588 Cosmographie. Oder beschreibung aller Länder...
 Polska 18,19,20
 Pomorze 38,39
 Prusy 46
 Śląsk 51
- zob.też P t o l e m a e u s Claudius 1540, 4

- O r t e l i u s : Abraham
- 1573 Theatrum orbis terrarum
 Polska 14
 Inflanty 23
 Oświęcim, Zator, księstwa 27
 Pomorze 35
 Prusy 44
 Śląsk 49
- 1584 Theatrum orbis terrarum
 Polska 17
 Inflanty 24
 Oświęcim, Zator, księstwa 28
 Pomorze 36,37
 Prusy 45
 Śląsk 50
- 1595 Theatrum orbis terrarum
 Polska 22
 Inflanty 25
 Oświęcim, Zator, księstwa 29
 Pomorze 40,41
 Prusy 47
 Śląsk 52
- P t o l e m a e u s Claudius
- 1520 Ptolemaeus auctus restitutus emaculatus
 Polska 3
- 1540 Geographia universalis, vetus et nova, complectens
 Claudii Ptolomaei Alexandrini... Succedunt tabulae
 Ptolomaeae, opera Sebastiani Munsteri...

Polska 4

- 1541 Claudii Ptolemasi Alexandrini geographicae enarrationis libri octo... a Michaille Villanouano secundo recogniti...

Polska 5

S c h e d e l Hartmann

- 1493 Liber chronicarum

Europa Środkowa 1

- 1500 Das Buch der Croniken

Europa Środkowa 2

LITERATURA

- B a g r o w L., Der deutsche Kartograph Heinrich Zell. Pet.Geogr.Mitt.Jg.72, 1926.
- A.Ortelii Catalogus Cartographorum. Pet.Geogr.Mitt. Erg. H.199, 1928, T.1, Erg.H.210, 1930, T.2.
- Die Geschichte der Kartographie. Berlin (1951).
- B i r k e n m a j e r L.A., Marco Beneventano, Kopernik. Wapowski, a najstarsza karta geograficzna Polski. Rozpr. Wydz.Mat.Przyr.Akad.Umiej. Ser.III, T.1, Dział A, Kraków 1901.
- Marco Beneventano, Copernicus, Wapowski und die älteste geographische Karte von Polen. Extrait du Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie. Cl.des Sc.Mathém. et Naturelles. Cracovie 1901.
- B o n a c k e r W., Konkordanzen von Landtafeln seltener Atlaswerke aus dem Ende des 16.Jahrhunderts.Pet.Geogr. Mitt.Jg.104, 1960 H.2/3.

- B r ũ c k n e r A.**, Encyklopedia Staropolska. T.1. Warszawa 1937.
- B u c z e k K.**, Kartografia polska w czasach Stefana Batorego. Wiad.Służby Geogr. R.7, 1933.
- Wacław Grodecki. (Studium biograficzne). Pol.Przegl. Kartogr. T.6, 1933/34 nr 43.
 - Dorobek kartograficzny wojen Stefana Batorego. Wiad. Służby Geogr. R.8, 1934, z.3.
 - Początki kartografii polskiej (od Długosza do Wapowskiego). Sprawozd.PAU za rok 1935 T.40, nr.2.
 - Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte der "Kosmographie" von Sebastian Münster. Sonderdr.aus Imago Mundi [1], 1935.
 - Kuricza w obrazie kartograficznym Polski. Kalendarz IKC na rok 1935. R.8.
 - Wołyń w dawnej kartografii. Rocznik Wołyński T.4, Równe 1935.
 - Wystawa historyczno-kartograficzna Biblioteki Narodowej w Warszawie. Wiad.Służby Geogr. R.9, 1935.
 - Ślązacy w kartografii polskiej XVI wieku. Katowice 1937.
 - Bernard Wapowski, der Gründer der polnischen Kartographie. Congrès Intern.de Géogr.Varsovie 1934, T.4ème, Varsovie 1938.
- B u j a k F.**, Początki kartografii w Polsce. Studia geograficzno-historyczne. Kraków 1925.
- C a l l i e r E.**, Spis map geograficznych w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego. Poznań 1884.
- C a r a c i G.**, Heinrich Zell. G.Gastaldi und einige der

- Eltesten Karten von Deutschland. *Pet.Geogr.Mitt.* Jg.73, 1927.
- Centralny Katalog Zbiorów Kartograficznych w Polsce. Z.1. Katalog atlasów i dzieł geograficznych 1482-1800. Red. i oprac. Marian Łodyński. Warszawa 1961.
- C h o w a n i e c Cz., The first geographical map of Bernard Wapowski. *Imago Mundi* 12, 1955.
- D z i k o w s k i M., Zbiór kartograficzny Uniwersyteckiej Biblioteki Publicznej w Wilnie. Wilno 1932. Odb.z Księgi Zbiorowej pt.: Biblioteki Wileńskie w R.8 "Ateneum Wileńskiego".
- Katalog atlasów Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie. Kraków 1934-1940.
- E s t r e i c h e r K., Bibliografia polska. T.12-34. Kraków 1931-1951.
- G i e y s z t o r St., O s i ń s k a W., Materiały do bibliografii nauki polskiej okresu Odrodzenia. Cz.3. W: *Studia i materiały z dziejów nauki polskiej*, 4. Warszawa 1956. PAN, Komitet Historii Nauki.
- H a n t z s c h V., Die Landkartenbestände der Königl. chen Öffentlichen Bibliothek zu Dresden. 28 Beiheft zum *Zentralbl.f.Bibliothekswesen* 1904.
- H o r r m a n n A., Die Eltesten Karten von Deutschland bis Gerhard Mercator. Leipzig 1940.
- H o r n W., Untersuchungen zur Preussischen Landtafel des Kaspar Henneberger (1576). *Pet.Geogr.Mitt.* Jg.89, 1943.
- Die Karte von Preussen des Heinrich Zell (1542). *Erdk.* Bd.4, 1950 H.1/2.

- J a k u b o w s k i J., O l s z e w i c z B.,** Projekt wydawnictwa pt. "Monumenta Poloniae Cartographica".
Pamiętnik II Zjazdu Geografów i Etnografów Słowiańskich, odbytego w Polsce w roku 1927. Kraków 1930 T.2.
- K a r w o t E.,** Geograf na stosie. W 450 rocznicę urodzin Miguela Serveta y Reves. Poznaj Świat. 1961 nr 6.
- Katalog druków polskich XVI wieku Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.** Oprac. Józef Cybertowicz i Henryk Kowalewicz. Poznań 1963.
- Katalog wystawy zbiorów kartograficznych Biblioteki Narodowej w Warszawie.** Warszawa 1934.
- K a w e c k a Z.,** Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Zesz. Naukowe UAM. Biblioteka Główna. Z.1, 1960.
- K e y s e r E.,** Die Landeskarten des Preussenlandes. Eine Bestandsaufnahme. Leipzig 1938, Sonderabdr. aus "Deutsches Archiv f. Landes- und Volksforschung". Jg.2, 1938 H. 2.
- K m i e c i k o w a B.,** Katalog atlasów (XVI-XVII w.) Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Roczn. Bibl. PAN w Krakowie. R.5, 1959 (wyd.) Wrocław 1961.
- K o r d t V.A.,** Materiały po historii ruskiej kartografii. Vyp.1, Kiev 1899. Vyp.2, Kiev 1910.
- K o w a l e n k o W.,** Bałtyk i Pomorze w historii kartografii (VII-XVI w.). Przegl.Zach. R.10, 1954 T.2, nr 7/8.
- L e l e w e l J.,** Géographie du Moyen Age. Bruxelles 1852-1857 T.1-4 i Epilogue.
- Geografia. Opisanie krajów polskich. Poznań 1858.

L e s z c z y c k i S., P i e t k i e w i c z S., Atlas Polski. Z.1. Warszawa 1953.

L e w a n d o w s k a A., Katalog zbiorów kartograficznych Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Toruń 1957.

M e t z n e r J.E., Die Älteste Karte von Pommern. 6. Jahresbericht d. Geogr. Ges. zu Greifswald 1896-1898.

M i c h o w H., Das erste Jahrhundert russischer Kartographie. Mitt. d. Geogr. Ges. in Hamburg. Bd. 21, 1906.

- Weitere Beiträge zur Ältesten Kartographie Russlands. Mitt. d. Geogr. Ges. in Hamburg. Bd. 22, 1907.

N o r d e n s k i Ö l d A.E., Facsimile-Atlas to the early history of cartography. Stockholm 1889.

O l s z e w i c z B., Program badań nad historią kartografii Polski. Przegl. Hist. T. 22, 1916.

- Polska kartografia wojskowa. (Zarys historyczny). Warszawa 1921.

- Polskie zbiory kartograficzne. Pol. Przegl. Kartogr. T. 1, 1924 nr 7/8.

- Recherches sur l'histoire de la cartographie de la Pologne. Comptes Rendus du I-er Congrès des Géographes et Ethnographes Slaves, Prague 1924 (wyd. 1927).

- Kartografia polska XV i XVI wieku. (Przegląd chronologiczno-bibliograficzny.) Pol. Przegl. Kartogr. T. 4, 1929/30 nr 31.

- Nieznana mapa Polski XVI wieku. (Wiadomość tymczasowa.) Pamiętnik 2 Zjazdu Geografów i Etnografów Słowiańskich, odbytego w Polsce w roku 1927. Kraków 1930 T. 2.

- Najdawniejsze opisy geograficzne Śląska. Katowice 1936. Wyd.Inst.Śl. Odczyty i Rozpr. 24.
 - Polskość Śląska w świetle dawnych źródeł geograficznych i kartograficznych. Oblicze Ziemi Odzyskanych. Dolny Śląsk. T.2, 1948.
 - Bernard Wapowski - ojciec kartografii polskiej. Geogr. w szkole. R.6, 1953 nr 2.
 - Geografia polska w okresie Odrodzenia. Warszawa 1957. PAN IG. Prace Geogr. Nr.12.
 - Les rapports entre les Pays Scandinaves et la Pologne dans le domaine de la cartographie depuis la Renaissance jusqu'au XIXe siècle. Przegl.Geogr. T.32, 1960. Suppl.
 - Wykaz polskich pracowników na polu kartografii. Studia i materiały z dziejów nauki polskiej. Seria C, Z.4, Warszawa 1961.
- P i s k o r s k a H.**, Zbiory kartograficzne Archiwum m.Torunia. Toruń 1938. Wyd.Arch.m.Torunia. T.1.
- R a s t a w i e c k i E.**, Mappografia dawnej Polski. Warszawa 1846.
- R u g e W.**, Aelteres kartographisches Material in deutschen Bibliotheken. Nachr.v.d.Kgl.Ges.d.Wiss.zu Göttingen. Phil.-hist.Kl.1904, 1906, 1911.
- S c h u h m a c h e r B.**, Heinrich Zells Karte von Preussen (1542). Mitt.d.Ver.f.d.Gesch.v.Ost-u.Westpr. Jg.10, 1935.
- S t r z e l e c k a B.**, Ze studiów nad geografiją i kartografią XV w. Czasop.Geogr. T.30, 1959 z.3.
- Odrodzenie geografii Ptolemeusza w XV w. Czasop.Geogr. T.31, 1960 z.4.

- S t e b n e w s k i J., Dział zabytkowy kartografii na wystawie komunikacji i turystyki - Poznań 1930r. Wiad. Służby Geogr. R.4, 1930.
- Historia druku map (w zarysie). Warszawa 1933.
 - Wystawa zbiorów kartograficznych Biblioteki Narodowej. Warszawa 1934.
- T o l l i n H., Michael Servet als Geograph. Ztschr.d. Ges.f.Érdk.zu Berlin,Bd.10, 1875, Bd.14, 1879.
- W e r t h e i m H., Der erste europäische Strassenatlas. Imago Mundi [1] Berlin 1935.
- W i e r z b o w s k i T., Bibliographia polonica XV ac XVI ss. Varsoviae 1889-1894. V.1-3.
- W i s z n i e w s k i M., Historia literatury polskiej. T.7. Kraków 1845.
- Z e m b a t y J., Najstarsze mapy Śląska i ich autorzy. Kwart.Opolski.3, 1957 nr 2. 4, 1958 nr 2.
- Związki kulturalne Śląska z Polską w epoce Odrodzenia. Wystawa druków i rękopisów. Listopad 1953-luty 1954. Wrocław 1953-1954.